

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες

Βιβλιοθήκη Ρεθύμνου: ένα χθες με διάρκεια δύο αιώνων! (Μέρος Ε')

Διανύσαμε στις προηγούμενες συνέχειες της στήλης αυτής 130 χρόνια ιστορίας. Από εκεί και πέρα τα γεγονότα είναι -νομίζω- γνωστά και σχετικά «σύγχρονα», γι' αυτό και δεν θα κουράσω τους αναγνώστες με λεπτομέρειες. Άλλωστε, αν θα το ήθελε, η διεύθυνση της Βιβλιοθήκης θα μπορούσε να με καλέσει για μια σχετική διάλεξη στον χώρο της, συνδυασμένη με προβολή, με πρόσθετο μάλιστα φωτογραφικό υλικό.

Είχαμε σταματήσει, λοιπόν, στην προσφορά της Πνευματικής Εστίας και του Πολύβιου Τσάκωνα, η οποία ασφαλώς είναι κατά πολύ ευρύτερη εκείνης της δημιουργίας μιας ευρύτερης Βιβλιοθήκης στην πόλη των γραμμάτων. Ας αναφέρουμε εδώ σήμερα μόνο τη στεγαστική του Αρχαιολογικού Μουσείου στη Λότζια, την ίδρυση του Συλλόγου Διαδόσεως Καλών Τεχνών (Ωδειο), την ίδρυση του Ναυτικού

Ομίλου Ρεθύμνης, την οικονομική στήριξη των πρώτων αναστηλωτικών εργασιών στη Μονή Αρκαδίου το 1951 κ.ά.

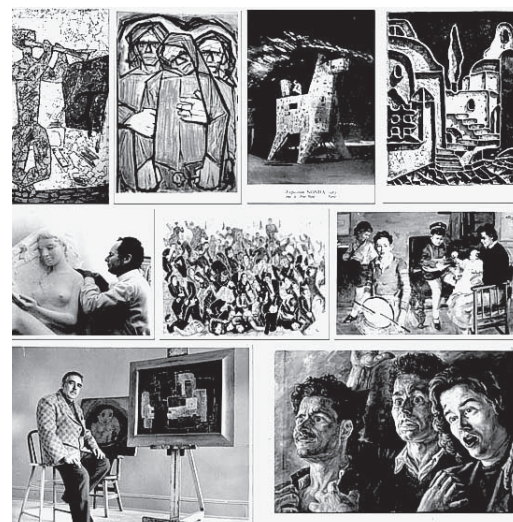
Προκειμένου να σχηματίσουμε μια εικόνα για το διαμέτρημα της προσωπικότητας του ανθρώπου αυτού, θα τονίσουμε το γεγονός ότι πρωτοστάτησε στη μεταστέγαση των αρχαιοτήτων του Νομού, από την ισόγεια αίθουσα του 2ου Δημοτικού Σχολείου (στην φωτογραφία) που φιλοξενούνταν μεταπολεμικά, στη Λότζια, της οποίας την αποκατάσταση και χρηματοδότηση. Στην πραγματικότητα ήταν ένας από τους ελάχιστους Ρεθεμνιώτες που υποστήριξαν τον τότε Εφορο Αρχαιοτήτων Νικόλαο Πλάτωνα στην απόφασή αυτή, και μάλιστα εμπρακτά. Μια ολόκληρη σειρά φορέων του Ρεθύμνου είχαν αντιδράσει, μεταξύ των οποίων και ο Ιατρικός Σύλλογος, επικαλούμενους λόγους δημόσιας υγείας, εξαιτίας των λαρνικών που θα εκθέτονταν εκεί! Και επειδή όλα έχουν την εξήγησή τους, μετά από 60 χρόνια μπορούμε πια να πούμε ότι αυτές οι ασυναρτησίες, όπως μας φαίνονται σήμερα,

έκρυβαν βέβαια πίσω τους οικονομικά συμφέροντα. Ας μην ξεχνούμε ότι λίγο πριν είχε καταδειχθεί με συνοπτικές διαδικασίες ο «κηρυγμένος με Βασιλικό Διάταγμα» Πύργος του Ρολογιού, προκειμένου να διανοηθεί ο δρόμος που θα οδηγούσε στο μελλοντικό «λιμάν». Ένα «λιμάν» που, παρόλα τα έργα

των 65.000.000 ευρώ μέχρι το 2008 (όπως τα υπολόγισα αποπληθωρισμένα στο βιβλίο μου «Ρεθύμνο και θάλασσα») δεν μπόρεσε ποτέ να γίνει τέτοιο και κάθε που έχει τρικυμία χρειάζεται και άλλα χρήματα για να προστατευτεί από εκείνο που θα έπρεπε να προστατεύει τα πλοία, από τη θάλασσα!

Τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης, για να ξαναγυρίσουμε στο θέμα μας, συνδυάστηκαν με μια έκθεση ζωγραφικής του Νικολάου Σοφιλάκη. Γιατί, θα πρέπει να το τονίσουμε αυτό, ο Πολύβιος Τσάκωνας ονειρευόταν ένα οικήμα με αίθουσες -πέραν του βιβλιοστασίου και του αναγνώστηριου- πινακοθήκης και εκδηλώσεων.

Γι' αυτό και στον αρχικό ελάχιστο-χώρο του, εγκαίνιασε και άλλες εκθέσεις, ζωγραφικές και γλυπτικές, του Γιάννη Κανακάκη, του Νίκου Φωτάκη, του Σοφοκλή Χρήστου κ.ά. Περισσότερα όμως για την Πνευματική Εστία μπορεί ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης να βρει σε ένα σημαντικό άρθρο γι' αυτήν του ακούραστου Μάνου Γοργοράπη στην ιστοσελίδα της Ιεράς Μητρόπολης Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου.

Πρώτος βιβλιοθηκάριος, από το 1953, διετέλεσε ένας σημαντικός Ρεθεμνιώτης (και μεγάλος επίσης χιονοριστής!), ο Μάρκος Γουμπάκης. Υπήρξε η Βιβλιοθήκη από τη θέση αυτή αρχικά ως άμισθος υπάλληλος. Κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του, το 1954, η Βιβλιοθήκη αναγνωρίστηκε ως Δημόσια, οπότε και μονιμοποιήθηκε. Αρχικά η μαγιά της Βιβλιοθήκης δεν ήταν μεγάλη: 1159 βιβλία του Ιωαννικίου, του Φιλεκαπιδευτικού

και του Βυβιλάκη, συν 147 Ρεθεμνιωτών, συν 428 που συγκεντρώθηκαν με αλληλογραφία. Από τα τελευταία τα περισσότερα, τα 105, ήταν του Νικολάου Δρανδάκη και τα υπόλοιπα του Ν. Τωμαδάκη, του Γ. Κουρμούλη, του Ιωάν. Καλλιτσουανάκη, του Εμμ. Κριαρά, του Σπύρου Λίτσα κ.ά. Ακολούθησε το βαρύ προβολικό του Εμμανουήλ Τσουδερού με 2.500 τίτλους και από εκεί και πέρα η πορεία υπήρξε αλματώδης!

Ο Μάρκος Γουμπάκης (1928-1976) έφυγε πρόωρα, πρόλαβε όμως να μας αφήσει έναν οδηγό της Φορτέτζας (1970), όπως και έναν γραμμένο από κοινού με τον επόμενο βιβλιοθηκάριο τουριστικό οδηγό της πόλης (1967), που πρόσφατα παρουσίασε ο Νίκος Δερεδάκης. Ο δεύτερος αυτός

βιβλιοθηκάριος ήταν ο Μιχάλης Τζεκάκης, θεολόγος καθηγητής, που ανέλαβε υπηρεσία το 1966. Ήταν άνθρωπος ευρέων οριζώντων, όπως αποδείχτηκε στη συνέχεια, οργανώνοντας μερικές από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Κύπρου. Αρκεί, νομίζω, να δούμε τον τιμητικό

τόμο που του αφιέρωσαν οι συνάδελφοί του της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων για να συνειδητοποιήσουμε το μέγεθος του ανθρώπου. Στη φωτογραφία, που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο, μπορούμε να δούμε τον παλιό μαζί με τον νέο βιβλιοθηκάριο, σε έγχρωμη μάλιστα εκδοχή!

Το 1977 την Βιβλιοθήκη ανέλαβε ως Διευθυντής ο Γιάννης Παπιμούτγου. Είναι ο άνθρωπος με τον οποίο περισσότερο ταύτισαμε τη λειτουργία της, όχι μόνο για το μακρόχρονο της υπηρεσίας του σ' αυτήν (μια ζωή!) αλλά, και για το ανέβασμα της στάθμης λειτουργίας της σε υψηλό επίπεδο, παρόλα τα κτηριακά προβλήματα που αντιμετώπιζε. Ας μου επιτραπεί εδώ να σημειώσω ότι όταν αποχώρησε από την υπηρεσία του δεν έγινε γι' αυτόν ούτε μια τιμητική εκδήλωση, ως ειβήσται σε κάθε άλλη υπηρεσία, δημόσια ή ιδιωτική. Να σημειώσω επίσης ότι, αν και πρόθυμος, τόσο αυτός όσο και ο Μιχάλης Τζεκάκης να υπηρετήσουν στο εφορευτικό της συμβουλίου, για να συντελέσουν στο πέρασμά της σε μια νέα εποχή, αποκλείστηκαν άνωθεν από αυτό. Ευτυχώς και οι δυο τους είναι άνθρωποι υψηλού επιπέδου και σίγουρα γνωρίζουν καλά ότι «ουδείς προφήτης εν τω τόπω αυτού»!

Σημαντική εξέλιξη για τη λειτουργία της «Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ρεθύμνης» υπήρξε οπωσδήποτε η ίδρυση και έναρξη λειτουργίας της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης. Οι παλιότεροι θυμόμαστε το ξεκίλημα της στην οικία Παλώνη στη Λεωφόρο, όταν ο Μιχάλης Τζεκάκης προσπαθούσε να την οργανώσει εκ του μηδενός. Ήταν τότε που αγοράστηκαν μεγάλα βιβλιοστάσια με συστήματα ντέξιον, τα οποία βέβαια αρχικά ήταν κενά. Ποιος να

το φανταζόταν τότε ότι θα εξελισσόταν σε μια από τις μεγαλύτερες και καλύτερα οργανωμένες βιβλιοθήκες της χώρας, όπως άλλωστε και το άλλο της τμήμα στο Ηράκλειο! Σε κάθε περίπτωση η λειτουργία της αποσυμφόρησε τη Δημόσια Βιβλιοθήκη, αν και αρκετοί ήταν και είναι μέχρι και σήμερα οι φοιτητές που εξυπηρετούνται από αυτήν, ιδιαίτερα στους τομείς του παιδαγωγικού και του λογοτεχνικού βιβλίου.

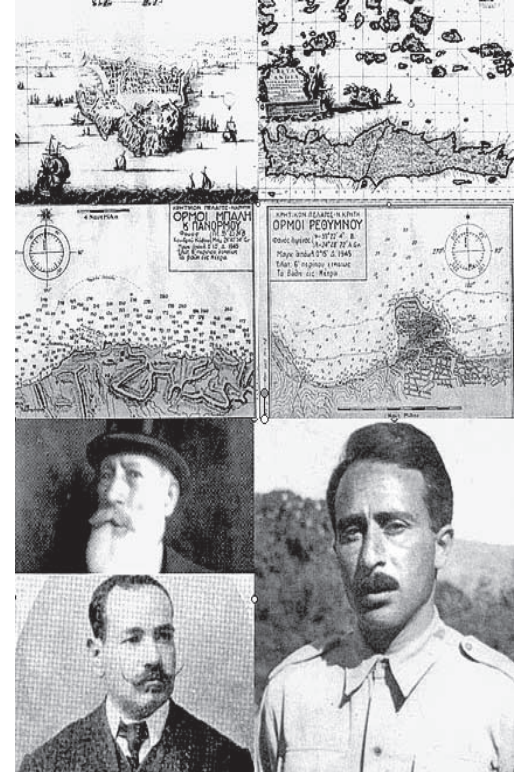

Το 1972 η μέχρι τότε «Δημόσια Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης» αναγνωρίστηκε ως Κεντρική της Κρήτης. Ήταν τότε που απέκτησε τα δύο βιβλιοαυτοκίνητά της, με τα οποία την θυμόμαστε να σαρώνει ολόκληρη την Κρήτη. Αργότερα βέβαια απέκτησε και άλλα -πιο σύγχρονα- οχήματα, πάντα όμως θα θυμόμαστε με νοσταλγία την αναμονή τους στα απομακρυσμένα χωριά του Ρεθύμνου και της κρητικής υπαίθρου γενικότερα, ιδιαίτερα όσοι διατέλεσα με δάσκαλοι ολιγοθέσιων σχολείων. Χιλιάδες παιδιά στα χωριά πήραν τα πρώτα εξωσχολικά βιβλία στα χέρια τους, επιλέγοντάς τα από τα βιβλιοστάσια στο εσωτερικό των αυτοκινήτων, και συχνά τα βιβλία αυτά ήταν τα μόνα που μπόρεσαν να διαβάσουν στα χωριά που έτυχε να γεννηθούν. Ήταν η εποχή που το βιβλίο αποτελούσε είδος εν ανεπαρκεία, η εποχή του «Δώστε μας βιβλία, δώστε μας χαρά, δώστε μας βιβλία, δώστε μας φτερά»!

Είναι καιρός, νομίζω, να θυμηθούμε και τους απλούς υπαλλήλους της Βιβλιοθήκης, και να αποτίσουμε φόρο τιμής στους ανθρώπους αυτούς, που μας οδήγησαν στον θαυμαστό κόσμο του βιβλίου και μας άνοιξαν νέους ορίζοντες, είτε στην οδό Αγίας Βαρβάρας έγινε αυτό είτε στην πλατεία του χωριού, στις κινητές βιβλιοθήκες. Πέραν λοιπόν του Γιάννη Παπιμούτγου, ήταν ο Ζαχαρίας Κατσαδάκης, η Ζαχαρένια Κουρμούλη, η Πολυξένη Κουνδουράκη, ο Γιάννης Δογάνης και η Θεοδοσία Κοκονά. Μαζί μ' αυτούς και οι ακούραστοι οδηγοί των οχημάτων, που έφεραν το βιβλίο από την Ανύπολη ως τη Ζάκρο, ο Αγγελόλαος Πελαντάκης και ο Μανώλης Ταταράκης. Πίσω τους βρίσκονται οι τότε πρόεδροι του εφορευτικού συμβουλίου, ο Ανδρέας Σταυρούλας, ο Κώστας Ξεσάκης, ο Μιχάλης Τζεκάκης, η Ποπούλα Τσάκωνα και ο Μιχάλης Τρούλης. Ας είναι αιώνια η μνήμη όσων δεν βρίσκονται σήμερα ανάμεσά μας και ας έχουν δύναμη οι σημερινοί εργαζόμενοι, η Λαμπρινή Αποστολακοπούλου, η Ειρήνη Μονιάκη, η Μαριάννα Ρουκουανάκη, η Αθηνά Βερνάρδου και ο Σάββας Κραουνάκης να συνεχίσουν το έργο τους! Με την ευκαιρία να δώσουμε και από εδώ την ευχή στον Γιάννη Δογάνη να έχει την υγεία του και να συνεχίσει τις αναδιφξεις του στις ρεθεμνιώτικες εφημερίδες!

Εν τω μεταξύ η Βιβλιοθήκη απογειώθηκε, προχωρώντας μάλιστα και σε δικές της εκδόσεις. Έτσι έβγαζε σε κυκλοφορία τα βιβλία «Το χωριό μου ο Βάτος», του Μιχαήλη Παπαδάκη, τους «Πρόσφυγες του Ανατολικού Ρεθύμνου» του Παναγιώτη Παρασκευά, την «Κατάκτηση της Δυτικής Κρήτης από τους Τούρκους» του Γιάννη Γρντάκη, και τα «Εγγράφα Ιεροδικείου Ρεθύμνης. 17ος-18ος αιώνες» και τις «Ημερήσιες Διατάξεις της Ρωσικής Διοίκησης στο Ρεθύμνο», σε επιμέλεια του Γιάννη Παπιμούτγου. Δημιούργησε και μια παράλληλη εκδοτική κίνηση πολιτών-φίλων της, με την έκδοση δύο μέχρι σήμερα τευχών του πολύ αξιολογικού περιοδικού «Δελτίο Φίλων Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ρεθύμνης», με πρωτεργάτη τον Στέργιο Μαγουρά. Θέλω να ελπίζω ότι ο σημαντικός αυτός ερευνητής θα συνεχίσει την προσπάθεια επανέκδοσής του, με ένασμα τα θυρανοίξια του νέου κτηρίου.

Στην τελευταία της αυτή περίοδο λειτουργίας η Βιβλιοθήκη κατάφερε και άλλα σημαντικά πράγματα. Σήμερα διαθέτει περί τους 130.000 τόμους βιβλίων και περί τους 10.000 τόμους περιοδικών. Από αυτά τα 4.300 βιβλία έχουν ημερομηνίες έκδοσης από το 1498 μέχρι και το 1945 και αποτελούν τη συλλογή των σπάνιων βιβλίων της. Η κρητική βιβλιοθήκη της απαρτίζεται από 5.500 βιβλία και έντυπα και η καθαρά ρεθεμνιώτικη από μία χιλιάδα. Διαθέτει επίσης μια μεγάλη σειρά τοπικών και αθηναϊκών εφημερίδων και εξακολουθεί να εμπλουτίζεται με τίτλους καθημερινών, εβδομαδιαίων και μηνιαίων εφημερίδων. Έχει αποκτήσει τις ιδιωτικές βιβλιοθήκες του δημάρχου Ρεθύμνου Τίτου Πετυχάκη και της μεγάλης Ρεθύμνιας λαογράφου Άννας Αποστολάκη, όπως και τα αρχεία του Ρώσιου Υποπροξενείου Ρεθύμνης, του Τίτου Πετυχάκη, του Ανδρέα Νενεδάκη, του Γεωργίου Δαφέρμου κ.ά. Σημαντικό είναι επίσης το παιδικό τμήμα, ενώ στα επιτεύγματα του Γιάννη Παπιμούτγου θα πρέπει να συγκαταλεγούν η συγκρότηση φωτογραφικού αρχείου, η συλλογή ημερολογίων τοίχου, η συλλογή χαρτών της Κρήτης, η συλλογή υλικού του φοιτητικού κινήματος της περιόδου 1965-1976 κ.ά.

Οι προσπάθειες του Διευθυντή και του προσωπικού για την απόκτηση ευπρεπών στεγών υπήρξαν μακρόχρονες και εργώδεις. Δίπλα τους βρέθηκαν και πολλές εκατοντάδες Ρεθεμνιωτών, σ' ένα ευρύ κίνημα, το οποίο όμως εύρισκε μπροστά του πάνα προφάσεις από τον Δήμο Ρεθύμνης και τους ηγέτες του, που δεν ήθελαν να αναλάβουν τις ευθύνες τους, όπως το είχαν κάνει οι γεγονοτικές δημοτικές αρχές, ιδρύοντας και συντηρώντας δύο εξαιρετικές βιβλιοθήκες, την Βικελαία στο Ηράκλειο και την Δημοτική στα Χανιά. Θα συνεχίσουμε όμως σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας, για να καλύψουμε και την περίοδο της τελευταίας εικοσαετίας, από τις μεγάλες κινητοποιήσεις του 1996 μέχρι και σήμερα.

* Ο Χάρης Στρατιάδακης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ερευνητής-συγγραφέας strtharis@yahoo.gr